

OPETTAJAKELPOISUUS SUOMESSA

Sisällysluettelo:

Johdanto: Opettajakelpoisuus Suomessa	2
Luokanopettajan kelpoisuus	2
Aineenopettajan kelpoisuus	3
EU/ETA:n ulkopuolisen opettajakoulutuksen rinnastaminen	4
Vieraskielinen opetus	5
Täydentävät opinnot	5
Erilliset opettajan pedagogiset opinnot aineenopettajille, 60 op	5
Soveltuvuuden arviointi	7
Lopuksi	7
Lähteet	8

Opettajakelpoisuus Suomessa

Opettajan ammatti on Suomessa säännelty. Kelpoisuusvaatimukset erityyppisiin opettajanvirkoihin on määritelty opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa asetuksessa (986/1998).

Yliopistojen opetuskäytänteet hieman eroavat toisistaan ja siksi alla olevaa tekstiä on hyvä lukea niin, että se on suuntaa antava ja yleiset periaatteet kertova. Kun on päättänyt, missä yliopistossa aikoo opettajan kelpoisuuden suorittaa, kannattaa haku- ja opintomenettelyt vielä tarkistaa ko. yliopistosta. Tämä teksti on kirjoitettu keväällä 2010.

Luokanopettajan kelpoisuus

Luokanopettaja opettaa yleensä perusopetuksen 1.-6. luokan oppilaita. Opettajan ammattiin kuuluu oppilaiden opettamista ja kasvattamista sekä koulun ja kodin yhteistyön ylläpitämistä. Luokanopettajan kelpoisuuden saa seuraavilla tavoilla:

1. Opiskelemalla luokanopettajan koulutuksessa kasvatustieteen kandidaatin (180 op) ja kasvatustieteen maisterin (120 op) tutkinnon. Kun on valmistunut luokanopettajan koulutuksesta (300 op), on suorittanut kaikki opinnot, joita luokanopettajan kelpoisuus vaatii.

Kasvatustieteen maisterin tutkinnosta voi jatkaa opiskelua ja suorittaa kasvatustieteen lisensiaatin tai kasvatustieteen tohtorin tutkinnon. Näitä jatkotutkintoja ei tarvitse suorittaa, jotta olisi kelpoinen opettamaan luokanopettajana.

2. Opiskelemalla kasvatustieteiden laitoksessa tai opettajankoulutuslaitoksessa kasvatustieteen kandidaatin (180 op) ja kasvatustieteen maisterin (120 op) tutkinnon ja lisäksi peruskoulussa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot sekä opettajan pedagogiset opinnot. Nykyään pätevän luokanopettajan tulee olla aina maisteri.
3. Suorittamalla Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa vähintään kolmivuotiseen koulutusohjelmaan perustuvan peruskoulun luokanopettajan tutkinnon. Edellä mainituissa maissa suoritettu vähintään kolmivuotinen luokanopettajan tutkinto siis suoraan käy opettajan pätevyyden todisteeksi Suomessa. Jos peruskoulun luokanopettajan tutkinto on lyhyempi kuin kolme vuotta, henkilö on kelpoinen opettamaan perusopetuksen 1.- 4. luokilla. Opetushallituksen määräämän lisäopiskelun suoritettuaan, henkilö on kelpoinen opettamaan 1.- 6. luokilla.
4. Kelpoisuus antaa luokanopetusta on myös henkilöllä, jolla on kelpoisuus antaa aineenopetusta perusopetuksessa ja joka on suorittanut peruskoulussa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot.

Luokanopettajan koulutuksessa opiskelija perehtyy kasvatukseen, oppimisen ja opettamisen tieteellisiin teorioihin sekä niiden soveltamiseen käytännön kasvatus- ja opetustilanteissa. Opintoihin sisältyy aina opetusharjoittelua.

Luokanopettajaksi voi opiskella seuraavissa yliopistoissa:

Helsingin yliopisto, soveltavan kasvatustieteen laitos

luokanopettajan koulutus, kasvatustiede tai kasvatopsykologia

Itä-Suomen yliopisto, Savonlinna

suuntautumisaloina koulupedagogiikka, tietoyhteiskuntakasvatus tai taide- ja taitokasvatus

Itä-Suomen yliopisto, Savonlinna

OpeArt-luokanopettajan koulutus

Itä-Suomen yliopisto, Joensuu, luokanopettajakoulutus

Jyväskylän yliopisto, Chydenius-instituutti, Kokkola

luokanopettajakoulutus aikuiskoulutuksena

Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos

kasvatustiede ja viittomakielinen opettajankoulutus

Lapin yliopisto, opettajankoulutus

kasvatustiede, luokanopettajakoulutus ja mediakasvatus

Oulun yliopisto, kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö

kasvatustiede, kansainvälinen luokanopettajakoulutus, taide- ja taitopainotteinen luokanopettajakoulutus, teknologiapainotteinen luokanopettajakoulutus

Tampereen yliopisto, oppiaine-esittelyt

luokanopettajan koulutus (Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna)

Turun yliopisto, opettajankoulutuslaitos

kasvatustiede ja luokanopettajan koulutus

Turun yliopisto, Rauman opettajankoulutus -yksikkö

luokanopettajan koulutus

Åbo Akademi, pedagogiska fakulteten, Vasa

lärarutbildningar

Aineenopettajan kelpoisuus

Aineenopettaja on yleensä peruskoulussa tai lukiossa toimiva opettaja, joka opettaa tiettyjä aineita tai yhtä tiettyä ainetta ja on suorittanut niissä yliopistotason opintoja. Aineenopettajan pätevyyden saa seuraavilla tavoilla:

1. Suorittamalla ylemmän korkeakoulututkinnon pääaineenaan sellainen aine, jota opetetaan oppilaitoksessa, jossa aineenopettaja haluaa työskennellä. Lisäksi tulee suorittaa opettajan pedagogiset opinnot. Opettajan pedagogiset opinnot koostuvat yleensä kahdesta osasta: kasvatustieteellisistä perusopinnoista sekä aine- ja syventävien opintojen tasoisista pedagogisista opinnoista.
2. Opiskelemalla kasvatustieteen kandidaatin ja maisterin, yht. (300op) tutkinnon tai suorittamalla kasvatustieteen maisterin tutkinnon (120op) ja suorittamalla opettajan pedagogiset opinnot (niiltä osin kuin ei ole vielä suorittanut kasvatustieteen kandidaatin ja maisterin tutkinnoissa) sekä suorittamalla opetettavan aineen opinnot. Opettajan pedagogiset opinnot ja opetettavan aineen opinnot voi joko sisällyttää korkeakoulututkintoon tai suorittaa tutkinnon jälkeen erillisinä.
3. Suorittamalla minkä tahansa maisterin tutkinnon ja lisäksi suorittamalla opettajan pedagogiset opinnot ja opetettavan aineen opinnot.

4. Suorittamalla luokanopettajan koulutuksessa kasvatustieteiden maisterin opinnot ja opetettavan aineen opinnot.
5. Aineenopetusta on kelpoinen antamaan henkilö, jolle opetushallitus on antanut kelpoisuustodistuksen Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa saadun opettajankoulutuksen perusteella.

Tiivistäen ja selkeyttäen, aineenopettajaksi opiskelevat suorittavat kandidaatin ja maisterin tutkinnon, joiden laajuus kokonaisuudessaan on vähintään 300 opintopistettä. Nämä sisältävät useimmiten kahden koulussa opetettavan aineen opinnot (120 op ja 60 op) sekä opettajan pedagogiset opinnot (60 op). Aineenopettajakoulutusta annetaan useimmissa Suomen yliopistoissa sekä Sibelius-Akatemiassa ja Taideteollisessa korkeakoulussa.

Valinta aineenopettajan koulutukseen voi tapahtua kahdella eri tavalla: **a)** Yleisimmin haetaan opiskelemaan opetettavaa ainetta tai aineita yliopistoon, jonka jälkeen opintojen aikana hakeudutaan opiskelemaan opettajan pedagogisia opintoja. Näillä opinnoilla saadaan kelpoisuus opetettavaan aineeseen. **b)** Toinen tapa on hakeutua suoraan aineenopettajan koulutukseen. Tällä tavalla haetaan esimerkiksi kotitalouden, tekstiili- ja teknisen käsityön, liikunnan, musiikin ja kuvataideopettajan koulutukseen. Myös muissa aineissa tämä ns. suoravalintamenettely on yleistymässä.

Yläkoulun aineenopettajan on suoritettava ylempi korkeakoulututkinto, opettajan pedagogiset opinnot ja **60 op:n** laajuiset opinnot opetattavassa aineessaan/opetettavissa aineissaan. **Lukion** aineenopettajan on suoritettava ylempi korkeakoulututkinto, opettajan pedagogiset opinnot ja **120 op:n** laajuiset opinnot yhdessä opetattavassa aineessaan. Jos lukion aineenopettaja haluaa opettaa enemmän kuin yhtä ainetta, hänen tulee suorittaa näistä muista opetettavista aineista vähintään 60 op:n laajuiset opinnot.

Aineenopettajaopiskelijoilla ja erityisopettajaopiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot (60 op) ja saada siten luokanopettajan kelpoisuus. Tämä on mahdollista ainakin Turun yliopistossa.

EU/ETA:n ulkopuolisen opettajakoulutuksen rinnastaminen

Jos ulkomailla tutkinnon suorittanut haluaa saada kelpoisuuden opettajan virkaan Suomessa, hänen on yleensä haettava Opetushallituksen päätöstä. Opetushallitus siis päättää ulkomaisen tutkinnon tuottamasta virkakelpoisuudesta Suomessa. Opetushallituksen internetsivuilla www.oph.fi on tietoa eri taustaisten henkilöiden opintojen tunnustamisesta. Opetushallituksen sivuilta löytyy vastaus mm. siihen, kuinka EU/ETA-kansalaisen EU/ETA-valtiossa hankkima opettajan pätevyys tunnustetaan. Tässä osassa kirjoitelmaa perehdytään kuitenkin tarkemmin siihen, miten EU/ETA:n ulkopuolisen opettajakoulutuksen rinnastaminen onnistuu Suomen opettajankoulutukseen.

Kun henkilö on kouluttautunut EU/ETA:n ulkopuolella tai henkilö on muun kuin EU/ETA-valtion kansalainen, myönteiselle rinnastamispäätökselle on mm. seuraavia edellytyksiä:

1. Hakija on lähtömaassa täysin pätevä siihen opettajan tehtävään, johon hakee kelpoisuutta Suomessa.
2. Tutkinto vastaa tasoltaan Suomessa suoritettavaa ylempää korkeakoulututkintoa, ja

3. hakijan opinnot vastaavat laajuudeltaan, vaativuudeltaan ja sisällöltään niitä opintoja, jotka Suomessa vaaditaan kyseiseen opettajan tehtävään.

Päätöksissä määrätään yleensä täydentäviä opintoja. Täydentävinä opintoina voidaan edellyttää sekä aineenhallintaan liittyviä opintoja että pedagogisia opintoja. Täydentävinä pedagogisina opintoina **hakijalle määrätään käytännössä aina yhden lukukauden opetusharjoittelu ja siihen liittyvät opinnot**. Hakijan tulee ottaa itse yhteyttä suomalaiseseen korkeakouluun täydentävien opintojen suorittamiseksi.

Myönteistä päätöstä ei voida antaa, jos täydentäviä opintoja edellytettäisiin yli 60 opintopistettä.

Vieraskielinen opetus

Opetushallitus voi erityisestä syystä antaa kelpoisuuden opetukseen, jossa opetuskieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Päätöksessä voidaan antaa kelpoisuus esiopetuksen, luokanopetuksen, aineenopetuksen tai erityisopetuksen antamiseen esimerkiksi englanninkielisessä opetuksessa.

Päätöksiä on annettu pääasiassa EU/ETA-alueen ulkopuolisessa maassa opettajakoulutuksen saaneille.

Kelpoisuuden saamiseksi vaaditaan ainakin seuraavaa:

1. Hakija on lähtömaassa täysin pätevä vastaavaan tehtävään.
2. Hakijan suorittama opettajakoulutus on vähintään alemman korkeakoulututkinnon tasoinen.
3. Hakija on suorittanut riittävän laajat pedagogiset ja opetettavan aineen opinnot.
4. Hakija on suorittanut opettajakoulutuksensa sillä vieraalla kielellä, jolla opettaa Suomessa ja joka on lähtömaan virallinen kieli.

Päätöksissä edellytetään yleensä kelpoisuuskokeen suorittamista. Kelpoisuuskokeessa osoitetaan Suomessa kyseisessä ammatissa vaadittavien tietojen ja taitojen hallinta. Opetushallituksen päätöksessä määritellään kelpoisuuskokeen aihealueet ja se, missä kokeen voi suorittaa.

Ulkomailla opettajakoulutuksen suorittanut ei yleensä tarvitse erillistä päätöstä riittävästä opinnoista vieraskieliseen opetukseen, jos hän saa päätöksen toisessa EU/ETA-maassa hankkimansa opettajanpätevyuden tunnustamisesta tai päätöksen EU/ETA:n ulkopuolisen koulutuksen rinnastamisesta Suomessa opettajalta vaadittaviin opintoihin.

Oman äidinkielen opettajan kelpoisuuden saaminen vaatii aineenopettajan kelpoisuuden. Eli kielestä, jota opettaa, tulee olla suoritettuna yliopistollisia opintoja (kts. Aineenopettajakelpoisuus). Ei riitä, että opetettava aine on äidinkieli. Samoin siis Suomessa suomenkieltä opettavan on pitänyt suorittaa tarvittava määrä yliopistollisia opintoja suomenkielestä ennen kuin on pätevä opettamaan sitä.

Täydentävät opinnot

Erilliset opettajan pedagogiset opinnot aineenopettajille, 60 op

Perus- ja lukio-opetuksen tehtäviin suuntautuvat opettajan pedagogiset opinnot antavat laaja-alaisen opettajakelpoisuuden peruskoulun ja lukion aineenopettajaksi sekä keskiasteen

ammattillisten oppilaitosten, kansanopistojen ja kansalais- ja työväenopistojen yleissivistävien aineiden opettajaksi. Erilliset opettajan pedagogiset opinnot on tarkoitettu ylempään korkeakoulututkintoon jo suorittaneille henkilöille, joiden tutkintoon on sisällytetty, tai jotka ovat sen lisäksi suorittaneet vähintään 60 opintopisteen laajuiset perus- ja aineopinnot tai vastaavat opinnot sellaisessa aineessa, jota opetetaan peruskouluissa, lukioissa tai muissa oppilaitoksissa.

Hakemisen edellytyksinä ovat tarkemmin sanottuna (ainakin Turun yliopistossa):

1. Ylempi, yliopistossa suoritettu korkeakoulututkinto sekä joko

A. Aineissa uskonto, äidinkieli ja kirjallisuus, historia, englanti, saksa, ruotsi, ranska, italia, espanja, latina, venäjä, biologia, maantiede, matematiikka, kemia ja fysiikka vaaditaan vastaavuustodistus. Vastaavuustodistus on todistus siitä, että yliopistossa suoritettavat opinnot vastaavat jonkin opetettavan aineen opintoja perusopetuksessa tai lukiossa. Opetettavan aineen opintoja on oltava vähintään 60op (yläkoulu) ja 120op (lukio, yhdessä opetettavassa aineessa). Jäljennös vastaavuustodistuksesta tulee liittää hakemukseen. Vastaavuustodistuksen antaa vain ao. tiedekunta.

tai

B. Muiden kuin yllä mainittujen aineiden osalta hakijalta edellytetään perus- ja aineopinnot kasvatustieteissä. Ja lisäksi edellytetään kasvatustieteiden perusopinnojen 25 op suorittamista vähintään hyvin tiedoin. Eli tämä kiintiö (ainakin Turun yliopistoon haettaessa) tarkoittaa sitä, että erillisiin opettajan pedagogisiin opintoihin ei voi hakea, jos esimerkiksi henkilö on lukenut mediatutkimuksen perus- ja aineopinnot ja lisäksi kasvatustieteiden perusopinnot. Mediatutkimus on nimittäin humanistinen ala, eikä siis kasvatustieteiden ala. Myöskään esimerkiksi kauppa- ja korkeakoulusta valmistunut ei täytä tämän kohdan B. kriteerejä, ellei henkilö ole suorittanut kasvatustieteiden aineopintoja sivuaineenaan. Nämä ovat esimerkkejä ja kertovat siitä, että on tarkasti otettava selvää, täytyvätkö hakukriteerit erillisiin opettajan pedagogisiin opintoihin omalla kohdalla, kun hakee tiettyyn yliopistoon opiskelemaan.

Erillisiä opettajan pedagogisia opintoja tarjoavat myös ammattikorkeakoulut Suomessa. Siellä suoritettavat opettajan pedagogiset opinnot antavat myös laaja-alaisen opettajan pätevyyden, vaikka suuntautuminen luonnollisesti onkin ammattillisen puolen opettajaksi.

Hakemisen edellytykset siis vaihtelevat hieman korkeakouluittain, mutta ovat peruspiirteiltään edellä mainitut. Eri korkeakouluilla on erilaisia kiintiöitä, joiden kautta korkeakouluun voi hakea.

Hakemukseen tulee yleensä liittää todistus suomen kielen hyvästä suullisesta ja kirjallisesta taidosta. Kielitodistus voi olla joko valtionhallinnon kielitutkintotodistus (hyvä taito) tai yleinen kielitutkintotodistus (vähintään taso 4). Kielitodistusta ei vaadita, mikäli hakija on suomen kielellä 1) saanut koulusivistyksensä tai 2) suorittanut ylioppilastutkinnon tai 3) suorittanut korkeakoulussa kypsyysnäytteen. Liitteet, joita hakemukseen tulee liittää, kannattaa aina tarkistaa sen yliopiston hakukäytänteistä, johon on hakemassa.

Opettajan erilliset pedagogiset opinnot suoritetaan yhden lukuvuoden aikana. Opettajan pedagogiset opinnot koostuvat kasvatustieteiden opinnoista ja opettajajarjoittelusta. Opiskelu on useimmissa yliopistoissa kokopäiväopiskelua ja edellyttää opiskelijan läsnäoloa. Opetus on suurimmaksi osaksi tiivistä ja intensiivistä lähiopetusta. Opettajan erillisten pedagogisten opintojen opinto-oikeus on

yleensä yksi lukuvuosi. Käytännön opetusjärjestelyt opettajan erillisiin pedagogisiin opintoihin liittyen voivat hieman vaihdella yliopistoittain.

Soveltuvuuden arviointi

Soveltuvuuden arviointi järjestetään opettajan erillisiä pedagogisia opintoja tarjoavassa yliopistossa ja arviointi on useimmiten kaksiosainen. Se sisältää yleensä keskustelumuotoisen ryhmätehtävän ja yksin tai ryhmässä tapahtuvan haastattelun.

Yksilöhaastattelussa arvioidaan henkilön soveltuvuutta alalle ja soveltuvuutta opiskelijaksi. Haastattelutilanteessa on yleensä useampi haastattelijä. Ryhmähaastattelussa arvioidaan henkilön toimintaa ryhmässä. Ryhmätilanteessa osallistujat keskustelevat heille annetusta aiheesta määrätyn ajan.

Lopuksi

Suomessa opettajan ammatti on säännelty ja näin ollen pelkällä täydennyskoulutuksella ei opettajan pätevyyttä voi saavuttaa. Maahanmuuttajataustaisen henkilön on kuitenkin suositeltavaa osallistua esimerkiksi suomen kielen kielikoulutuksiin (kielitaidosta riippuen) ja sellaisiin koulutuksiin, joista on apua yliopistotasoisien opintojen suorittamisessa. Opettajan tulee hallita sen oppilaitoksen kieli, jossa hän opettaa. Tarkemmin sanottuna, lukiossa riittää, kun hallitsee lukion kielen, mutta perusopetuksen opettajilta vaaditaan koulun / opetuskielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito.

Suomessa voi suorittaa monia yliopistotasoisia perus- ja aineopintoja esimerkiksi avoimessa yliopistossa. Tällaisia opintoja voi ja kannattaa suorittaa, jos ei heti pääse opettajan pätevyyttä antavaan koulutukseen. Avoimen yliopiston opintokokonaisuudet voidaan nimittäin myöhemmin hyväksyä yliopisto-opintoina.

Kuten todettu, päteväksi opettajaksi haluavan on suoritettava yliopistotasoinen tutkinto. Maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä koulutustaustat voivat olla hyvinkin erilaiset ja siksi on hyvä, että opettajan ammatissa päteväenä toimimisesta haaveilevalla henkilöllä on perustiedot siitä, mitä opintoja hänen tulisi suorittaa. Pätevyys opettajan lähtömaassa valitettavan harvoin (lukuun ottamatta Pohjoismaita) antaa suoran opettajakelpoisuuden Suomessa.

Hyviä opettajan kelpoisuudesta kertovia tekstejä löytyy myös opetusalan ammattijärjestö OAJ:n internetsivuilta. Valikoi OAJ:n sivuilta valikko ”Edunvalvonta” ja sieltä alavalikko ”Kelpoisuudet”. Myös Turun yliopiston internetsivuilta löytyy ”Opettajaksi ja muihin opetusalan tehtäviin” –oppaat. Ne löytyvät sivulta <http://www.utu.fi/opiskelu/oppaat/opettajaksi/index.html>.

Tiedot on koonnut Heidi Koriseva.
Tulostettu osoitteesta www.moped.fi

Lähteet:

<http://www.jyu.fi>, Jyväskylän yliopisto, kevät 2010

<http://www.uta.fi> , Tampereen yliopisto, kevät 2010

<http://www.helsinki.fi/yliopisto>, Helsingin yliopisto, kevät 2010

<http://www.utu.fi>, Turun yliopisto, kevät 2010

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980986>, kevät 2010

<http://www.oph.fi>, Opetushallitus, kevät 2010

<http://www.opintoluotsi.fi>, (Opetusministeriön palvelusivusto, jossa tietolähteinä on käytetty Opetushallituksen, opetusministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä koulutuksen järjestäjien julkaisuja), kevät 2010

<http://www.sool.fi>, Suomen opettajaksi opiskelevien liitto SOOL, kevät 2010